

JUTRO

Danes je okno nabornikov klobuk,
Od ene strani po njem se drevo je ovilo
kot rožmarin; počez antena, zlata resa,
hiti, po nebu hodi zgubljen oblak
kot motovilo.
Listek in vse se je zgubilo.
Ne vem, kdo sem,
ne vem, kam grem.
Z neba se vroče vino je razlilo.

Mirko Avsenak

STENKA RAZIN

(Iz zbirke: *Bratje in sestre*) — Magajna Bogomir

Spremenil sem se, kaj ne, Sabina,« je rekel in se zasmejal z bučnim smehom, da bi obrnil vso stvar v veselo stran. Opazovala ga je drobno s tistimi lepimi napol ruskimi, napol mongolskimi, nekoliko zamišljenimi očmi. Izza ustnice sta se nepremično lesketali dve vrsti sijajno belih zob. Le dih svilene kože, ki je dehtela v lahni vonjavi, je plaval v njegove nosnice, ki jih je v strasti razširil od časa do časa.

Res se je spremenil,« je mislila po tihem, »tudi bolan mora biti nekoliko. Nič več ni tiste sveže živosti duha v njem kot nekoč, ko je bil vojak konjenik in se je zdelo, da bi s pestjo lahko pobil konja na tla.«

Glasno pa je rekla: »V vaši družini je poznano stremljenje po junaštvu. Mnogo kozakov je bilo med tvojimi dedi. Ti pa si se vpisal na filozofijo. Prav je tako.«

Vočeh ji je zalesketala jeza: »Samo zakaj si le sanjaril, da popelješ belega carjeviča nazaj! Kako si bil lep, ko sva bežala, joj, kako si bil lep! V naročju si me nosil in nobena razdalja ti ni bila prevelika. Ne bojim se smrti in privedem te v svoj grad k Volgi nazaj, si rekel. Sedaj pa si kot mrtvec. Zagreb te ubija, o junak moj!«

Obrnila je hipoma obraz k sosednji mizi.

»Kam gledaš zopet?« je vzkliknil in bleдел.

»Poslušam.«

Vdvorani je igral jazz. Mamljiva spolna melodija je opojno napolnjevala prostor. Zagoreli cigan se je strastno zibal s svojimi goslimi, kakor da hoče ne samo z blazno lepo godbo, ampak z vsem telesom vzvalovati čuvstva gostov, da bi jim zavrela kri v srcih, da bi se skalile oči, da bi se razlilo koprnenje v telesa. Gospod pri sosednji mizi je zapazil Sabinin pogled, pozdravil lahno z glavo in nastavil čašo k ustom, kakor da hoče ob njej nakazati poljub.

Kam gledaš, Sabina?« je ponovil Nikolaj žalostno. »Zdi se mi, da te dolgočasim. Rad bi ti pravil kaj lepega kot nekoč o Puškinu, o Moskvu, o ljubezni. Ne morem več. Saj je vse to le laž. Celo vrisakajoča pesem, s katero smo hiteli na bojišče in naš beg in naše sanje o carjeviču in o novih belih mestih, vse je laž.

Domovina hodi mimo nas. Postali smo izpljunek lastnega ljudstva.«

Još malo vaatree — još maaalo žaaraa,« je pripevala Sabina poltiho ciganu in udarjala s svilenim čeveljčkom ob tla. »Lepo igra cigan, kaj, Nikiška! Tudi jezik teh južnjakov je melhak kot opoj ljubezni.«

Torej jutri boš promovirala,« je spregovoril to že stokrat izrečeno misel, kot da bi hotel z njo poiskati nekaj novega za razgovor.

Tisti gospod pri oni mizi, ki je prej pozdravil, je moj tovariš medicinec,« je nadaljevala Sabina. »Jako lep je! Poglej, kako ti ima črne lase, kot kak Čerkez. Milan mu je ime in je doma, ta južnjak, nekje gori pod visokimi gorami ob izvirih Save. Včasih nam je v družbi pel. Poje, kot bi hotel iztrgati solnce z vrhov planin. Pije vino, kot da je vsak požirek poljub. Njegova beseda je podobna naši. Moja prijateljica Olga je rekla, da zna ljubiti, kakor ne zna nihče. »Če ga mučiš,« je rekla, »postane žalosten, resnično žalosten in se ne ujezi.« Ti kraji so vsi le kot svetel dan. Komaj pride zima in že je ni več. Hiše so vesele, kot da bi hotele peti in oblačila ljudi so stkana iz samih rož.«

»Pij!« je prekinil in ji primaknil čašo.

Tudi jaz sem mislil tako in še več. Društvo naredimo, sem rekel, gojili bomo godbo, pesem in besedo in krepili moči za povratek. In vendar — kako bi ti povedal — duša draga! Tebi, Sabina, je lepo. Oče te podpira. Niši mogla spoznati tega, kar sem gledal jaz. Dvajset nas stanuje v domu. Včasih smo bili vsi enakih misli, sedaj smo tudi, a te misli so druge sedaj. Dvajset nas je v baraki, pomisli! Prideš, prideš domov pozno v noč. Čez dan ne prideš. Strah te je posteljnjakov, ki stoje tesno drug ob drugem, bojiš se rjavih vlažnih sten, ki se ti hočejo zvrniti v dušo, smrdljive trhlevine slamnjač. Čez dan hodiš po kavarnah in ponujaš razglednice. Da bi ti videla, kake oči imajo ljudje! Še sredi poletja ti polni dušo mraz. V nočeh umirajo naše besede. Lastnega razgovora nas je strah. Ali veš, Sabina, da je minulo takega življenja že dolgih deset let.«

Primaknil se je z obrazom tik do nje in ji šepetal. Zenice so se mu razširile in roka, v kateri je držal kozarec, se je tresla, da je trepetalo rdeče vino v njem.

Sabina, si poznala našega Milinova? Od začetka je bil med nami in rekli smo mu Veseljaček. Nisi si ga mogla misliti brez pesmi in brez balalajke. Vsak večer nam je pel, in moram reči, da so takrat zbežale sence iz barake. Le ene ni hotel, veš, le ene. Rekli smo mu: ‚Zapoj nam, Veseljaček, o Volgi in Stenki Razinu,‘ pa ni hotel. Samo z roko je zamahnil vsakokrat in rekel: ‚Kaj bi, saj je drugih pesmi sto. Kaj bi, saj to pesem zna vsako dete.‘ Veliko denarja je imel Veseljaček. Izmisлил si je nekaj novega. Gole slike je prodajal okrog in zaslužil mnogo. ‚Vsaki živali tistega zruja, ki ga ima rada,‘ je pravil. Sabina, tudi jaz se sedaj živim tako. Prosim te, ne oziraj se od mene. Veš, tako je živel Milinov. Neki večer pa je začel jokati. Rekli smo: ‚Kaj si znorel, Veseljaček? Kako je vendar smešno, da si tak, saj se vendar nisi napil.‘ On pa je samo jokal in kričal: ‚Joj, kje je moja mati, kje je moja sestra Nataša?‘ ‚Vzemi balalajko in poj, da boš vesel, Milinov!‘ Res je vzel in pel, čuj, pel je takrat, je pel, veš. Sabina, tisto:

Volga, Volga, matj rodnuja,
Volga ruska reka ...
A ona potupja oči,
Nje živa i nje mertva ...

in še dalje je pel o Razinu Stenki, o njegovi ljubici, o srebrnih valovih, v katerih se solnce pogleda tisočkrat naenkrat, in o ledeni reki v mesečni noči in o sinji svobodi. Ponoči, čuj Sabina, ko smo mi spali, pa si je prerezal vrat in niti kriknil ni pri tem, ker se je bal, da bi nas prebudil. Svojo laž je spoznal, Sabina, in zagledal luč daleč, daleč tam, kjer je mislil, da je noč. Kot otrok je stegnil svojo desnico po luči. Čuj, Sabina, mislila si, da te peljem na veselico, a povedati sem hotel. Tam iz bede, izmed vlažnih sten bi gledala in spoznala — tam v dalji zidajo hiše, v nam nepoznanih krajih. Vedno višje in vedno lepše so. Laž izginja, morilci umirajo, kjer je blato, ga kidajo stran. Novi otroci doraščajo v silne zidarje in neumorno je delo njihovih rok. Udarci kladiv odmevajo čez vso zemljo. Vsa ljudstva so prisluhnila tej pesmi. Vrnil bi se in morda bi ne vprašali: Kdo si, tujec, ki si prišel med nas? Ali nisi spal, ko smo izžemali kri iz te zemlje, ali se nisi hudoval, ko smo orali brazde v tisočletne trde ledine? Morda bi ne rekli: Pri mrtvecu in ne pri nas naj najde mrtvec prostor.◀

Govoril je tiho, kot da se hoče izkričati in menda ni zapazil, da pije vino medtem. Gledala ga je nepremično in on se je zaman trudil in brodil s pogledom v njene oči, da bi iz njih spoznal, kako sprejema njegove besede.

Mislila pa je Sabina: ‚Sto in sto jih je utonilo že. Sedaj hoče umreti še on. Milinov ga je zastupil. Izsesala bom ta strup iz njegove rane. Pripoveduj,◀‘ je rekla hladno. ‚Daj mi cigareto, Nikiška! Jaz sem pa res mislila, da si me pripeljal na ples.◀

A pij rajši, Sabina! Tudi jaz bi plesal lahko do zore, do smrti. Plesal bi med temi bledimi naveličanci, med to godbo življenja, ki umira, med to blazno himno smrti. Plesal bi kljub baraki, kljub tistim, ki spe po stopniških tega mesta, kljub tistim, ki morajo prodajati svoje telo, kljub zalemu mladeniču, ki je prišel izpod planin in hoče k tebi — pa ne bom.◀ Zbadljivo mu je puhal dim v obraz.

Ne — to sem ti hotel povedati. Le puhaj mi dim v obraz! Ne pojdem več v udruženje, ne bom poslušal tam pesmi ljubezni Lermontova, ki jih poješ ti, Sabina, ljubim te drugače, brez zlaganih besedi. V črnih nočeh tega mesta sem te vzljubil šele in sem sklenil — čakaj — povedati ti danes: Prelepa si, Sabina! Kot najlepšo sestro bi te sprejeli. Natrosiva si pepela v lase, sezujva si čevlje in vrniva se! Izgubljena otroka sva bila, skozi sence sva potovala, pa sva v dalji zagledala luč, bova rekla. Saj ni samo v gradovih lepo. Ob široki reki si postavimo hišico. Med jelke in jelše bodo prihajali otroci k nama — ti jim boš govorila o solnceu in zdravju, jaz o modrosti. Ne smej se, prosim te, in najini otroci bodo rajali z drugimi otroki po tratih in se igrali z belimi kamni ob široki reki. Kot bratje in sestrice se bodo ljubili med seboj.◀

Zelo me dolgočasiš, ljubi moj Nikiška, res, zelo me dolgočasiš. Ne srdi se, da ti bom pokazala hrbet. Cigani so pričeli svirati valček. Glej, tiho kot iz ljubezni dehti ta godba po prostoru.◀

Vzravnal se je in zasijale so mu oči. ‚Pojdem sam. Jutri že pojdem. Ljubim te, a ni mogoče služiti ženi, ki je upor in nasprotje tvoji duši. Pridobi jo in če je ne moreš, pojdi od nje, kot da je ona zate bodlikava roža. Raztrgaj si srce in če misliš, da boš poginil radi tega, pogini rajši. Zabodel je Razin ljubico in jo vrgel v reko, kajti rekli so mornarji: ‚Ne smeš imeti, Stenka, žene na našem krovu!‘ Ne bom ti ubijal telesa, Sabina, ubil te bom v svoji duši, ko se povrnem.◀

Govoril je kot iz pijanosti in mukoma, kot da se boji nečesa. Sabina se je zasmejala zvonko.

Hvala ti, junak! Lepo si govoril in si prekosil samega sebe. Ugajaš mi zelo. Ko boš jokal le prehudo, se povrni k meni in poklekni mi k nogam. Takrat ti povem, kaj naredim s teboj.◀

Pokimala je skrivaj k sosednji mizi. Milan je vstal, se približal in se priklonil: »Kolegica, dovolite, da zaplešem valček z Vami.« Sabina je vstala, si popravila bluzo in podala plesalcu roko. Ta se je ozrl na Nikolaja in se mu zasmeljal med lahnim poklonom. Nato je privil Sabino k sebi.

* * *

Nikar se ne trudite, da bi mi razodevali svojo ljubezen,« je rekla Sabina veselo med plesom Milanu. »Vem, da so Vaše oči že med predavanji večkrat počivale na meni kakor na profesorju, ki se je zaman trudil, da bi navezal nase Vašo pozornost. Povedali so mi tudi, da se ne bojite ničesar in se lotite vsega, da dosežete svoj namen. Vaše oči so žive kot jezera pod gorami, kjer ste doraščali. Zdi se mi, da bi Vas bilo mogoče celo ljubiti, dasi ni to moj običaj. Kmalu bo konec valčka. Prosim Vas, zaplešiva v stransko dvorano! Tam je temno in malo ljudi. Govorila bi rada z Vami. Vem, da niste bojazljivec.«

Milan se je začudil in jo vodil v kot, kjer sta sedla. Njegovo zdravo orjaško telo je zagorelo v pričakovanju. Priviti jo je hotel tesno k sebi. Izmaknila se mu je lahno.

Počakajte! Poljubim Vas sama. Ne čudite se. Skleniti hočem z Vami kupčijo. Plačala bom malo sedaj, nekoliko več pozneje.«

Igrala se je nekaj časa z njegovimi kodri, nato je pritegnila v solnce zagoreli obraz pod svoja usta. Ljubo znate ljubiti. Olga ni lagala. Vi pa plačajte takoj po valčku moj in mojega tovariša račun! Tu imate sto dinarjev. Mislim, da ne bo več. Zdi se Vam vse skupaj groteskno, kaj ne. On je patetik. Pozval Vas bo. Mislim, da ne bo treba določati orožja. Mu bom že kmalu dokazala neumnost te stvari. Morda se bo spametoval potem. Hočem ga pridržati v Zagrebu, kajti pričel je dobivati privide o nekakem zasanjanem rajju. Psihopat Milinov, o katerem sem Vam že pravila, mu je zblodil misli. Tovariš, jako Vam bom hvaležna, če mi uslišite to prošnjo. Jutri, po svoji promociji, Vas povabim poleg drugih k sebi na čaj. Vam bo že Olga povedala, kam morate.«

Prav z veseljem, gospodična Sabina,« je odgovoril Milan in ji poljubil roko.

* * *

Ko je Sabina odplesala, je začutil Nikolaj, kakor da mu je mučna utrujenost legla v ude. Kot kovinski sta mu roki težko tiščali ob mizo. Že celo leto ni pil vina, pa se je silil sedaj z njim. Ni hotel tolažiti samega sebe z njim, le tisto mrtvilo, grozo, ki je ni mogel opredeliti

nikamor, svôjo kri, ki se mu je zazdela naenkrat hladna kot voda, je hotel upijaniti.

Njegov blede obraz se je motno svetlikal v zrcalu na steburu pred njim. Topo je opazoval svojo sliko v njem. Sabina je plesala kot lepa bela megla po dvorani. Tudi njo je gledal v zrcalu. Ko se je umaknila s plesalcem v stranski prostor, je zaprl oči. »Prav si imel, Milinov,« je zamrmral glasno. Vara se, če misli, da bom klečal pred njo. Samo enkrat pade senca na belo podobo in podoba ni nikdar več jasna. V sebi sem jo gradil, v sebi jo bom podiral. Pa kaj ti je, prijatelj Milinov? Spet si tu. Prav dobro vem, da sem pijan in da te vidim samo tako. Zaprte oči imaš in vrat, kot takrat. Prav dobro vem. Le stiskaj prste v dlan, v pesti — prav misliš. Prisedi, Milinov. Sabina se povrne, ne bo te strah. Hočeš malo vina?« Dvignil je čašo in izpil sam. »Mamico in Natašo ti bom poiskal jaz. Naj jo pozdravim, kaj ne? Te zebe, čakaj — poklical bom gospodinjo, da ti da še eno odejo, ali pa ti dam svojo. Nič, nič! Na, pij še vina, da se pogreješ. Nisem bolan, čeprav so se menili v baraki, da me je stisnilo za pljuča. Bedaki so, veš, Veseljaček! Torej, kaj sem rekel: pozdravim tvojo mater in Natašo, prav gotovo, Veseljaček! Nič! Rad te imam, Milinov! Oprosti, saj vem, da si mrtev. Potoval bom do izlivov Volge in se peljal potem do daljnjih izvirov. Tvojo balalajko, ki visi v baraki, bom nosil s seboj in pel z njo po srebrnih valovih. Kaj ne, da smem peti tvojo pesem?« Senca je prikimala. Nikolaj se je razveselil in odprl oči. Luč ga je slepila za hip.

Pijan sem. Omotica. Prikazni sem gledal. Ha, Sabina se vrača s svojim angelom.«

Trpka bol mu je stisnila srce. »Kako je vesela! Sabina, ti dete smeha in solnca, kaj veš ti! Da bi le eno uro samote živela, kakor jaz, pa bi ugasnil tvoj lepi smeh, tvoj obraz bi se tiho sklonil nad srce in veke bi ti zakrile oči. Si prišla, Sabina! Daj, sedi!«

Ta človek, Nikiška, je živa kri, je ogenj.«

Prisedla je in si z rutico brisala lice.

»Kot kri, kot ogenj,« je zamrmral Nikolaj.

»Pijan si, Nikiška!«

»Nisem pijan.«

»Nikiška je pijan.«

Molči!« je zaklical tako, da so se ljudje obrnili k njima in se zasmeli.

Moj prijatelj hoče biti grob. Ali me je zato pripeljal na veselico, da me priklene k mizi in hoče kričati nad menoj?«

Dvignil je glavo. Zazrla se mu je v oči in se zbala. V njih je sijalo nekaj težjega od žalosti. Sabina, Sabina,« je začel jecljati in uklenil krčevito njene prste med svoje. »Beživa od tukaj

naši mamici v srce, po sinji reki naši mamici v srce. Odpotujva jutri, danes še, Sabina!

Ne bova!« je odgovorila trdo. »Bolan si, prijatelj! Tepla bi te z bičem, čuj, z bičem, da preženem to namišljeno peklo iz tebe, razumeš, z bičem bi te čez obraz, da bi imel bolečine za vselej dovolj. Plačati, prosim!« je zaklicala.

Debeli, dobrodušni plačilni natakar se je približal k mizi in se priklanjal globoko.

Vse plačano, pravim, gospoda, za oba plačano.« Nikolaj se je razsrdil: »Povabil sem te. Zakaj si plačala?«

Nisem jaz.« je odgovorila in skomizgnila z rameni.

»Gospod, čujte, tisti črni gospod je plačal vse.« **P**očakajte malo, prosim! Sabina, si ga naprosila ti?«

»Nisem.«

Plačilni, recite tistemu gospodu, da bi rad govoril zunaj na hodniku z njim. Dovolj trezen sem za tak razgovor, Sabina! Ti počakaj tukaj!«

Odhitel je skozi vrata. Sabina mu je sledila skrivaj in se stisnila v temotni kot. Ni je videl. Nikolaj se je naslonil na steber: »Prav gotovo ga je naprosila ona, a to je končno vseeno.«

Milan se je prismejal glasno na hodnik. »Samo trenutek prosim,« je zaklical nazaj skozi vrata svoji družbi in se približal Nikolaju.

Ste Vi plačali moj račun?« je vprašal ta.

»S kom mi je čast govoriti?« je odvrnil Milan. **N**ikolaj se je zasmel glasno. »Angel ti veličastni, ali pričakuješ, da bom radi tebe uničeval svoje ure in dni in da bomo igrali komedije? Evo, prijatelj, s tem imaš čast govoriti.«

Zamahnil je s pestjo in udaril z vso močjo v mehko lice pred seboj. Milan se je opotekel za hip, zagledal medtem Sabino na drugem koncu hodnika, se zasmel in navalil nazaj. Dvoje teles se je uklenilo med seboj. Milan je dvignil rameni, stisnil pesti na hrbtenico in skušal izpodmakniti Nikolaja, ki je njemu ovil roki krog vratu in ga davil. Zvrnila sta se na tla. Roke niso popustile. V krčevitih sunkih sta se bližali telesi strmemu stopnišču.

Ne tja, ne tja, vstanita!« je vzklikala Sabina, ki je priskočila zraven in hotela z rokami oddeliti oba. Srečala je za hip Nikolajeve oči in zagledala sij sovraštva v njih. In kot da je prav to sovraštvo vlilo novo moč v njegove mišice, je Nikolaj pritegnil z vso silo za glavo, ki jo je tiščal v zatiljku in prevrnil Milanovo telo čez svojega na stopnišče, a ni popustil in z ropotom in besnim vzklikom sta se skotalila oba v pritličje. Nekateri gostje so sedaj pritekli iz dvorane. Sabina je hitela navzdol. Tik ob vratih je ležal Nikolaj z modrikasto liso na

čelu v nezavesti. Poleg njega je stal Milan in z zaničljivim smehljajem gledal Sabino, ki se je sklonila nad Nikolaja in ga med jokom poljubovala na čelo. »Prinesite mu rajši nekoliko vode,« je rekel, »za ostalo boste imeli dovolj časa pozneje, gospodična! Zdi se mi, da ste ga pridržali v tem mestu pač za toliko časa, kolikor Vam je potrebno. Pojdimo plesat nazaj!« je še pristavil svojim tovarišem.

* * *

He, prižgi petrolejko, prijatelj! Spet je tukaj jesen in se ti naredi tema že ob šestih.«

Medla svetloba je napolnila barako. Ob dolgi, iz navadnih nepobarvanih desk sestavljeni mizi je sedela truma študentov.

Bolje je videti sedaj. Na, ta križev kralj, vraga vzemi, tudi tega si odnesel!« »Vrzi!« »Vr-žem.« »Pik!« »Mond ujet, vraga, še nikdar v življenju mi ni bil mond ujet. Dvajset doli!« »Pst! Nikiška spi, bolj tiho, gospoda! Kaj, Grigorijev, ne bo se zlizal Nikiška.« »Pst, da ne sliši. Desna pljuča ima vsa gnila in še levih se je pričel prijemat vraga. Par dni in spet bomo lahko sprejeli novega tovariša v barako.« se je zasmel medicinec Grigorijev. »Pogledat grem, če spi. Bolniki imajo tenak sluh.«

Vstal je in njegova dolga postava je tiho po prstih stopala med ležišči.

»Nikiška spi?«

»Ne!«

Glej ga vraga, mislil sem, da spiš. Hočeš, da ti skuhamo čaja?«

»Ne!«

Grigorijev je sedel na posteljnjak k njegovim nogam.

Morda bi pa le bilo dobro, prijatelj, da bi pil nekoliko čaja. V bolnici bi ti bilo bolje, pa nisi hotel tja.«

»Nisem bolan,« se je razsrdil Nikolaj.

Nič hudega ni, saj vem, Nikiška, a glej, okrepčal bi se tam. Drugače seveda, rajši vidimo, da si tukaj. Še nekaj, prej, ko si zaspal, je zopet prišla Sabina. Rekli smo, da spiš.«

»Prav!«

Danes je bila tu menda že šestič. Silno se je razburila, da je ne pustimo k tebi. Denarja je ponujala, da bi ti kupili kaj. Nismo sprejeli. Je prav tako?«

»Prav!«

Kaj ti je, Nikiška,« se je preplašil medicinec. »Kaj me gledaš tako? Morda bi le bilo prav, da bi jo pustili k tebi, kajti zelo te ljubi, rečem ti, v njenih očeh — da bi videl, res, ona te ljubi.«

Odstrani se, Grigorijev! Spal bi rad,« je rekel Nikolaj trudno in mrko.

Kakor hočeš, Nikiška, a čaja ti bom skuhal vseeno.«

»Ni treba, prosim te!«

Grigorijev se je odstranil.

Bolnik se je stisnil k steni. Težka soparica ga je dušila. Stisnil je lice k vlažni steni. Zapiral in odpiral je usta, kakor bi hotel jesti zrak. V pljučih ga je stisnilo. Hotel je udušiti hropenje, da bi ga ne slišali tovariši. Vrtelo se mu je v glavi. Stisnil je desnico na prsa, z levico se je uprl ob steno. Na obraz se mu je razlila trpka bol.

Sabina, Sabina! — Pridi! Solnce. V naročju mi ležiš. Beživa! Počivajva! Ne tam je železnica. Samo uro še, Sabina! Dohitiva vlak!

Saj ni več tako. Vrniva se! Oči so ti kot širokost naših polj. Kako da ne vidiš? ...

Pst, poslušaj, mala! Dete spi. Dete je odšlo v čudne kraje. Šumi, šumi reka Volga — glej skozi okno, Sabina! V srce sva prijadrala majčici naši. Rekel sem ti, kot večna bela pesem nama bo šum reke Volge. Glej — trume otrok — pričakujejo. Stopi na bregove in dvigni deco v svoje naročje! ...

Tovariši so igrali naprej.

Trojko grem,« je rekel Grigorijev ... Kupim dva taroka in damo. Založim. Prosim! Nikiška je jako slab. Morda umrje poprej, kakor sem mislil. Bom že opozoril zavod in društvu je treba sporočiti, da bomo imeli pripravljeno vse takoj. Prosim, kralja zopet vzamem jaz. Hotel sem mu skuhati čaja, pa se brani. Teško je z ljudmi. Ko so bolni, so zdravi, ko so zdravi, so bolni. Trinajst tukaj! Rečem vam in stavim z vami, da bi bilo dobro, če bi bili Sabino kar prvič, ko je prišla, pustili k njemu. Mržnja in ljubezen je enoinisto ali boljše eno iz drugega. Ne more biti ljubezni brez mržnje. Na svetu bi bil večni mir, če bi se ljudje ne ljubili med seboj. Mislim, da sem dobil. Štejem. Igra deset, štirje kralji pet, diferenca sedem. Dobil sem dvaindvajset. Pišite, prosim!«

* * *

Vsi naenkrat so vstali od mize in se zagledali proti vratom. Sabina je vstopila, ne da bi trkala.

Mislim, da smo tovariši,« je spregovorila mrzlo, »in da me ne vržete ven, čeprav sem prišla že skoraj v noči. Kje je Nikolaj?«

Ni čakala odgovora. Našla ga je z očmi takoj in hitela v kot. Študentje so ji sledili. Zdrznila se je, ko je zagledala strašno revno, suhotno, blede telo v postelji. Pokleknila je na tla in stisnila lice k njegovemu. Bolnik jo je gledal s širokimi očmi.

»Nikiška, me ne poznaš?«

In rekel sem ti, Sabina! Sestra naša, ti bodo rekli. Glej, kako te ljubijo otroci. S kamni se igrajo na belem produ. Iz kamnov so zložili srce ob reki Volgi, majčici naši ...«

»Skloni se, Sabina, in poljubi to srce.«

Blede se mu,« je izpregovoril Grigorijev glasno. Sabina je vstala.

Nikdar vam ne oprostim, da me niste pustili k njemu. Kje imate samovar? Saj se ves trese v mrazu.«

Ne, vroče je pri nas. Kurili smo. Krvi nima več. Poizkusite, morda mu bo čaj pomagal za hip. Lahko ostanete to noč pri nas, gospodična! Ne pojdemo spat. Pripravljene smo spremljati tovariša do postaje,« je govoril Grigorijev. Prebledela je.

Veste, ni od tistega padca. Prav nič Vas ne sme peči vest. Vzel si je tovor že zdavnaj na rame — ne, boljše rečeno v pljuča. Nekateri izmed nas smo si ga naložili šele sedaj. Prosim Vas, pojdimo k mizi!«

Zgrozo v očeh je strmela Sabina v to temnoto družbo. Nažgali so samovar in Sabina se je preplašila — vsi so se v tej svetlobi ozrli v njo in zobje so jim v nekakem smehu zalesketali rumeno. Karte so ležale razmetane po mizi.

Gledate karte, Sabina,« je rekel naenkrat Grigorijev nežno. »Kaj bi! Igrali smo. Solnce in vzori so daleč. Ostala nam je ladja — ta baraka. Mnogo mornarjev nas je v nji. Vsi bi radi zajadrili v izlive Volge. A morje je široko, to veliko morje! Nikdar ne prijadramo k bregovom in pomrli bomo od žeje eden za drugim. Godec naše pesmi si je prerezal vrat. Stenka Razin, kapitan naš, umira nocoj. Vi ste mu bila duša domovine. Hotel Vas je prenovljeno pripeljati nazaj in ker niste ubogali, Vas je hotel ubiti in potovati sam. Ni mogel biti brez dela Stenka naš. Čaj kipi. Samovar — v vseh naših zgodbah mora biti samovar — a tam daleč v tisti široki deželi, kamor ne prijadramo nikdar, kuhajo sedaj živo vino. Mi pa jadramo, jadramo v baraki tej. Tako, Sabina, tu je čaša! Gotovo Vas bo veselilo, da mu sami poneseš čaj.«

Šli so zopet vsi v kot.

Sabini se je tresla roka. Čaj se je razlival čez rob.

»Nikiška!«

Prisluhnili so vsi.

»Nikiška!«

Sklonila se je do široko odprtih oči.

»Nikiška!«

Gregorijev se je nasmejal. Čakajte, grem k mizi po svetiljko, da si ogledam natančneje. Zdi se mi, da je mrtev naš Nikiška.«